

**TARIM HUKUKU'NUN TANIMI, AMACI, KAPSAMI BAKIMINDAN
İNCELENMESİ İLE
DİĞER HUKUK DALLARI VE ALT DİSİPLİNLERLE OLAN İLİŐKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DERLEYEN: Av. Selen AYDALGA

02/05/2020

TARIM HUKUKU'NUN TANIMI, AMACI VE KAPSAMI:

İlk dönemlerde toprakla insan arasındaki ilişkileri inceleyen hukuk dalı olarak ortaya çıkan tarım hukuku, tarımsal faaliyetlerde meydana gelen gelişmeler sonucunda toprak-insan ilişkileri dışında devletle olan ilişkileri de içine alan kapsamlı bir hukuk dalı haline gelmiştir. Başlangıçta tarım hukukunun konusunu, toprakla insan arasındaki ilişkiler oluştururken, devletin bu alana yönelik müdahaleleri, insan-toprak-devlet arasında ortaya çıkan tarım kesimine yönelik her türlü ilişkinin esas alınması zorunluluğunu doğurmuştur. Tarım hukukunun, tarım arazisini esas alan klâsik anlayışı yerine, tarımsal işletmeyi esas alan modern anlayışı, ulusal tarım politikalarının gerçekleştirilmesinde en önemli araç görevini üstlenmesine yol açmıştır. Bu görev ise, tarım kesimine yönelik her türlü faaliyetin, genel hükümler dışında özel kanunlarla düzenlenmesi zorunluluğunu doğurmuştur.

Tarım hukuku, durağan olarak ele alınan toprağın yanında; üretimin dinamik öğeleri olan emek ve sermayeyi, tarımsal üretimden doğan hukuki ilişkileri, toprağı işlerken insanlar arasında doğan hukuki işleri de ele almaktadır. Tarım Hukukunu, çiftçilerin işledikleri topraklarla olan nesnel ilişkilerine, tarımsal uğraşan dolaylı çiftçilerin kendi aralarında doğan ilişkilerine ve tarımın, tarımsal işletme kavramı üzerinde artış göstermesi nedeni ile de işletmelerin hukuksal yapıları ve sorunlarına çözüm üreten bir hukuk disiplini olarak tanımlanması mümkündür.

Tarım hukuku kavramı yıllarca Toprak Hukuku ile bir tanımlanmıştır. Tarımsal işletmenin kendine özgü sorunları ve bunların özel kurallarla çözümlenmesi zorunluluğu, Toprak Hukukundan ayrı ve bağımsız bir hukuk dalının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Zaman içerisinde tarımsal üretimin ve tarımsal işletmelerin özelliklerinden dolayı, tarım kesimindeki ilişkileri kendi sistemi içerisinde özel kurallarla düzenleyen özerk bir hukuk dalının varlığını benimsemek gerekmiştir.

Bu nedenle, Tarımsal üretim ve tarımsal işletmelerin artması sonucunda uygulanacak stratejilerin ve hukuki sorunların çözümlerinin yasalar ile ayrıca düzenlenmesi gerekmiştir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, uzun vadeli ve sürdürülebilir tarım politikalarının uygulanabilmesi, tarım sektörü ve kırsal kesimin geliştirilerek rekabetçi bir yapıya kavuşturulması gibi temel politikaların ilkelerini belirleyen bir çerçeve "Tarım Kanunu" ihtiyacı doğmuştur.

Tüm bu ihtiyaçlar ve taahhütler dikkate alınarak, tarım sektörünün uzun vadeli politikalarla geliştirilip sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla hazırlanan 5488 sayılı Tarım Kanunu 2006 yılında kabul edilmiştir. Çerçeve kanun özelliği taşıyan Tarım Kanunu bugüne kadar hukuki düzenlemeye konu olmadığı için sürekli belirsizlikler yaşanan tarım politikalarının amaçlarını, ilkelerini ve önceliklerini açıkça belirlemiştir.

Tarım Kanunu, Tarımsal politikalar, Tarımsal araştırma, Çiftçi eğitimi, yayım ve danışmanlık hizmetleri, Biyogüvenlik, Üretici örgütleri ve ürün konseyleri, Tarımsal destekleme, Çiftçi kayıt sistemi (ÇKS) gibi konulara karşı eğilim göstermektedir. Kanun başta tarım politikalarını belli bir çerçeveye oturtmayı amaçlamış, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren nasıl bir strateji ile tarım politikalarının yürütüleceğini ortaya koymayı hedeflemiştir. Tarım ve tarımın başlıca unsurları olan tarım emekçilerimizin karşılaştığı hukuki sorunların oluşmaması için tarım stratejileri belirlemeyi amaçlayan 5488 sayılı Tarım Kanunu, aynı zamanda ortaya çıkmış ya da ortaya çıkması muhtemel hukuki sorunların çözüme ulaşmasını başlıca hedefi olarak benimsemiştir.

Nitekim, 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun "Amaç" başlıklı 1. maddesi kanunun amacını; "Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plân ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılmasıdır." şeklinde belirtmiştir.

Aynı kanunun "Kapsam" başlıklı 2. maddesinde ise kanunun kapsamını; "Bu Kanun, tarım politikalarının amaç, kapsam ve konularının belirlenmesi; tarımsal destekleme politikalarının amaç ve ilkeleriyle temel destekleme programlarının tanımlanması; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idarî yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idarî düzenlemelerin yapılması ve tüm bunlarla ilgili uygulama usûl ve esaslarını kapsar." şeklinde düzenlenmiştir.

TARIM HUKUKUNUN DİĞER HUKUK DALLARI VE ALT HUKUK DİSİPLİNLERİ İLE İLİŞKİLERİ:

Tarım dünyasının ekonomik, sosyal, teknik ve hatta psikolojik özellikleri vardır. Hukuk, toplumların ekonomik ve sosyal durumlarının yansıttığı ilişkilere göre şekillenmektedir. Dolayısıyla tarımın etki ettiği alanlar ile hukuk bir araya gelmiş ve Tarım Hukuku kavramının diğer hukuk dalları ile de bağlantılı olması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Yazımızın başında da ifade ettiğimiz gibi, Tarım Hukukunu sadece kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşan kişilerin toprakla ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen bir hukuk dalı olarak görmek büyük bir yanılısma olacaktır. Tarım hukuku günümüz yaşam koşulları da dikkate alındığında tarımsal işletmeler ve buna bağlı tedarik zincirini oluşturan birçok alanı kapsamına dahil etmektedir.

Bu nedenle, tarım hukuku bağlantılı olduğu diğer hukuk dalları ile birlikte değerlendirildiği takdirde, hem özel hem de kamu hukuku alanında yer aldığı, dolayısıyla çoğunluk görüşüne göre karma hukuk disiplini olarak tanımlandığı bilinmektedir.

Tarım hukuku, tarım ile bağlantılı insanla ve tarım işletmeleri arasında doğan hukuki sorunları inceler. Tarım hukuku ekonomik verilerden ve ekonominin gereklerinden doğrudan etkilenen bir müessesedir. Tarımdan doğan üretim canlıların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli en temel unsurları içermektedir. Bu nedenle ülke ve dünya ekonomilerinin başlıca gelir kaynağı olan tarımsal işletmelerin sorunlarını ve tarımla bağlantılı insanların arasındaki ilişkileri inceleyen Tarım Hukuku, Ticaret Hukuku, Borçlar Hukuku Medeni Kanun ile bağlantılı bir hukuk disiplini olarak değerlendirilmektedir.

Tarım hukuku genel hukuk kurallarının uygulanması ile yetinmemiş, kendine özgü kurallarını oluşturmuş ve bağımsız bir hukuk dalı olarak hukukumuzda yer edinmiştir. Ancak hala tarım hukuku denilince, toprak hukukundaki mülkiyet hakları anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedeninin Türkiye'de henüz Toprak Hukuku ile Tarım Hukukunun sınırlarının ve kapsamının kesin bir biçimde ayırt edilememesinden ve bağımsız bir Tarım Hukukunun varlığının bilincine yeterince varılamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Tarım Hukuku'nun Toprak Hukuku ile farklı kavramlar olması aralarında bağ olmadığı anlamına gelmemektedir. Toprak Hukuku ya da toprak mülkiyeti sistemi ve toprak üzerindeki nesnel haklar, kuşkusuz Tarım Hukukunun temelini ve çok

önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Sanayi ve ticaret kesimlerinin tersine, tarım geniş toprak alanlarını gerektirmektedir. Tarımsal üretim toprak üzerinde yapılır. Toprak, tarımsal üretimin kendisinden vazgeçemediği temel bir üretim aracıdır. Dolayısıyla Toprak Hukuku Ve Tarım Hukuku birbiri ile sıkı sıkıya bağlı farklı iki hukuk disiplini olarak benimsenmektedir.

Tarım Hukuku kendi içerisinde de bazı hukuk disiplinlerine ayrılmaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse;

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu tarımsal toprak mülkiyetine ilişkin genel esaslarda önemli yenilikler getirmiş ve **Tarımsal Miras Hukuku** kavramını ortaya çıkarmıştır.

Tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanarak, tek bir aileyi dahi geçindiremeyecek derecede küçülmesi Türkiye tarımının uzun yıllardır devam eden sorunlarının başında gelmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun mirasa ilişkin hükümleri, terekeye dâhil olan bütün malvarlığının mirasçılar arasında eşit olarak paylaşılmasını öngörmektedir. Bu paylaşım sonrasında mirasçılar arasında ortaya çıkan müşterek maliklerin taksimi her zaman isteyebilecekleri de ayrı bir sorundur. Tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasını önlemek amacıyla Medeni Kanunda getirilen düzenlemeler, mirasçılardan birinin talepte bulunması halinde uygulanan hükümlerdir. Bu nedenle, eğer mirasçılardan tarımsal işletmenin kendisine özgülenmesi konusunda bir talep gelmemişse, bu hükümlerin uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Aksi halde bölünmenin tarımsal faaliyetin ekonomik olarak yapılabildiği en küçük alana sahip ve daha fazla küçülmemesi gereken yeter büyüklükteki tarımsal arazi parsel büyüklüğü, bölgelerin sosyal, ekonomik, ekolojik ve teknik özellikleri dikkate alınarak belirlenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Tarımsal iş hukuku, tarım kesiminde faaliyet gösteren sürekli, geçici ve mevsimlik tarım işçilerinin çalışma hayatından kaynaklanan hukuki ilişkilerini ve bu işçilerin sosyal güvenliklerini konu edinmektedir.

2004 yılında kabul edilen 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, küçük ölçekli ve aile işletmesi şeklinde faaliyet gösteren üreticilerin daha büyük ölçeklerde faaliyetlerini yürütmesi; üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda verim, gelir ve maliyetler açısından avantajlı bir konuma getirilmesi ile Devletin üretici kitleye yönelik politika ve uygulamaları daha kolay ve etkin olarak yerine getirmesini amaçlamaktadır.

2004 yılında kabul edilen 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ile, organik tarım kanunî bir düzenlemeye kavuşturularak organik üretimin sınırları belirlenmiş, kontrol ve sertifikasyon hizmetleri hukukî dayanağa kavuşturulmuş, bunların ihlali halinde cezai yaptırımlar öngörülerek organik tarımın uluslararası standartlarda gerçekleştirilmesi için önemli bir adım atılmıştır.

2005 yılında kabul edilen 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, öngörülen riskler nedeniyle üreticilerin uğrayacağı zararların tazmin edilmesini sağlamak üzere, tarım sigortaları uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemektedir.

2004 yılında kabul edilen 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanunu Fikrî ve sınaî mülkiyet sistemi çerçevesinde tarımsal ürün çeşitleri üzerindeki hakların korunmasını hedeflemektedir. Amacı yurt içinde bitki ıslahçılarının çeşit geliştirmesini özendirerek, yeni çeşitlere ait ıslahçı haklarının korunmasını sağlamak ve aynı

zamanda, karşılıklılık ilkesi uyarınca, ülkemiz ıslahçılarını koruma sağlayan diğer ülke ıslahçılarının haklarını da koruma altına almaktır.

Tarım Hukuku'nun bağlantılı olduğu diğer hukuk dalları ve kendi içinde ayrıldığı hukuk disiplinlerinin incelediği hukuki uyumsuzlukları birkaç örnekle somutlaştırsak, Kiracı, ortakçı ya da tarım işçisi ile mülk sahibi arasında doğan ilişkiler, Tarım topraklarının tarımsal amaçlar dışında kullanılması, Tarımsal İşletmelerin çeşitli tehlikelere karşı korunmaması, Tarımsal alanı etkileyen çevre kirliliği, Toprak toplulaştırılması, taşınmaz mülkiyetin nasıl kazanılacağı, yitirileceği ve taşınmaz mülkiyetiyle ilgili öteki kurallar, Tarımsal işletmeler için öngörülen miras sistemi gibi sorunların Tarım Hukuku ilkelerinin Medeni Hukuk ve Borçlar Hukukundan alındığını, kendi içerisinde Tarımda Çevre Hukuku, Tarımda Sular Hukuku, Mera Hukuku, Tarımda Miras Hukuku, Toprak Hukuku, Tarımda Fikri Sinai Mülkiyet, Tarımsal İş Hukuku, Tarım Sigortaları Hukuku gibi alt disiplinlere ayrıldığını belirtebiliriz.

SONUÇ:

Tarımsal üretimin ve tarımsal işletmenin özelliklerinden dolayı tarım kesimindeki ilişkilerin kendi sistemi içinde özel kurallarla düzenlenmesi için özerk bir hukuk dalına gereksinim ortaya çıkmıştır. Tüm bu ihtiyaçlar ve taahhütler dikkate alınarak, tarım sektörünün uzun vadeli politikalarla geliştirilip sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla hazırlanan 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 2006 yılında kabul edilmesi ile tarımsal politikalar, tarımsal araştırma, çiftçi eğitimi, yayım ve danışmanlık hizmetleri, biyo-güvenlik, üretici örgütleri ve ürün konseyleri, tarımsal destekleme, çiftçi kayıt sistemi gibi hususlar yasal düzenleme ile koruma altına alınmıştır. Tarım hukuku ise bu yasal düzenlemeler çerçevesinde çiftçilerin işledikleri topraklarla olan nesnel ilişkilerine, tarımsal uğraşan dolayı çiftçilerin kendi aralarında doğan ilişkilerine ve tarımın, tarımsal işletme kavramı üzerinde artış göstermesi nedeni ile de işletmelerin hukuksal yapıları ve sorunlarına çözüm üreten bir hukuk disiplini olarak yer almaktadır. Tarım Hukuku insan ile toprak arasındaki nesnel ilişkiler ve toprağı işleyen insanlar arasındaki hukuki ilişkilerin incelerken, diğer hukuk dalları ve alt disiplin dalları ile sürekli bir etkileşim içerisinde. Yazımızda da somut olarak yer verdiğimiz birtakım örnekler de değerlendirildiğinde görülmektedir ki, temel ilkelerini Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'ndan alan Tarım Hukuku, kendi içerisinde ayrıldığı Tarımda Çevre Hukuku, Tarımda Sular Hukuku, Mera Hukuku, Tarımda Miras Hukuku, Toprak Hukuku, Tarımda Fikri Sinai Mülkiyet, Tarımsal İş Hukuku, Tarım Sigortaları Hukuku gibi alt disiplin dalları ile birlikte sorunlara çözüm üretmektedir.

Her ne kadar küresel bir salgın olan covid-19 nedeni ile tarım sektörü de pandemiden olumsuz etkilenmiş olsa da genel anlamda Tarım Hukuku ve alt dalları, çiftçilerin işledikleri topraklarla olan nesnel ilişkilerinden, tarıma gönül vermiş tarım emekçilerinin birbirleri ile olan ilişkilerinden ve tarımsal işletmelerden doğan sorunların çözüme kavuşması ve tarımsal üretime dayalı ekonomimizin güçlendirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

KAYNAKÇA:

1-Suat AKSOY, Tarım Hukuku, Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları

2-<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm>

3-https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf

4-<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/42640/16604.pdf?sequence=1>